

Zákonyi Botond

Iorga Aradon

Nicolae Iorga útirajzának részlete, mely az impériumváltás utáni Aradot mutatja be, nyilván e bevezető nélkül is érdekes olvasmány lenne. A szerző személye, maga a város és az írás születésének politikai kontextusa együttesen teszik figyelemre méltó dokumentummá a rövid szemelvényt.

Amikor Iorgát 1940-ben, a Vasgárda lázadásának idején meggyilkolták, Gáldi László így írt a tudósról nekrológjában: "Iorga több volt mint történész, költő, szónok, irodalmi vezér és politikus: erényeivel és hibáival, képességeivel és fogyatkozásaival egy egész korszakot testesített meg." E korszaknak román szemszögből 1922 kétségkívül szimbolikus éve, ekkor koronázták Gyulafehérváron I. Ferdinándot Románia királyává, és erre a koronázásra – mert elégedetlenek voltak az Erdélyben is meghonosított ókirályságbeli hatalomgyakorlási technikákkal – az erdélyi román nemzeti párti politikusok, Maniut követve, tüntetőleg nem mentek el. Iorgát ez megdöbbenette, és talán emiatt is, hogy jobban megismerje az erdélyieket kerekedett fel és tett körutazást az újonnan megszerzett területeken. Hogy számára emocionálisan is milyen fontos volt a – Bukarestből nézve – Kárpátokon túli országrész, azt jól jellemzi ahogy a költő és politikus Nichifor Crainic, akinek Iorga professzora volt még a világháború előtt, emlékezett egyetemi éveire. Szerinte Iorga szuggesztív egyénisége révén erőteljesen hatott tanítványaira akik lenyűgözve hallgatták őt, de mégis fanatikusan, profetikusan a nemzeti egységre tért vissza, újra és újra figyelmeztetve őket a nemzeti egyesülés kizárólagos fontosságára, emlékeztetve őket a "Kárpátokon túlra".

És amikor Iorga személyesen látogatott el azokra a területekre melyek nélkül a román nemzet boldogulása és boldogsága számára elképzelhetetlen volt, akkor elismerő szavakkal írt a századfordulóra kiépült modern nagyvárosról, mint a magyar nemzeti eszmét az építészetben és más, az urbanizációra jellemző jegyeken keresztül esztétikailag megragadó és azt állandóan felmutató centrumról. Ahogy a két, már bedeszázott szoborról ír, az egyrészt szinte megható, ismerve a szabadság-szobor újabbkori történetét és a mostani román politikai elitnek hozzáállását az egész szoborkérdéshez, másrészt, ha csak egy félmondat erejéig is, Iorga történészi/politikusi kvalitásaira vet fényt, amit a Kossuth-szobor kapcsán írt. Számára ekkor Kossuth az, aki tárgyalta Balcescuval és Bolliackal, és bocsánatot kért Avram Iancutól, mert figyelmen kívül hagyta a román nép jogait. Vagyis Iorga Kossuthban az "egyetemes forradalom apostola" mellett a tárgyalófelet, a *Projet de pacification*, a *Megbékélési terv* aláíróját látta. És ez akkor is fontos dolog, ha tudjuk, hogy Iorga hatalmas életművéből számtalan sovén, xenofób idézetet is lehetne hozni.

De gondoljunk inkább a 150 évvel ezelőtti zajlott tárgyalásokra, és az azokat követően, 1849. július 14-én aláírt *Megbékélési tervre*. Az okmány, mely egyeztetni tudta a magyar állami egység és a román nemzeti önrendelkezés igényét, fordulatot jelentett mind a magyar mind a román nemzetpolitikában és nemzetszemléletben. És bár igaza volt a szabadságharc történetírójának, aki szerint a dokumentumra épülő nemzetiségi törvény egyetlen hibája, hogy az nem 1848 márciusában született, de igaza volt Szemere Bertalan miniszterelnöknek is, aki jogosan hangoztatta: a dokumentum elfogadásával olyat cselekedtünk "amire példát még egy kormány sem adott". Tudjuk jól, a szabadságharc bukása miatt már nem maradt idő, hogy a *Megbékélési terv* konkrét politikai eredményeket hozzon. De ha a szimbolikus eredményeket is számba vesszük – és úgy gondoljuk, hogy a politikai térben történő szimbolikus aktusok mindig megelőzik a valóságban is megtörténőket –, akkor kétségtelenül voltak eredményei a

tárgyalásoknak. Rövid távon, hogy Avram Iancu jóindulatú semlegességet ígért, és a polgárháború után felállítandó román légió a a közösen megvívandó harc reményét fejezte ki. Hosszabb távon pedig az érdekes, amit Balcescu írt az emigrációban, 1851-ben: "Az erdélyi románok nem értették meg [...] (1848-ban [...] (nem gondolták meg, hogy nem is igazságos, nem is hasznos, nem is lehetséges megtisztítani Erdélyországot az összes idegenektől, akik csaknem egyharmadát teszik lakosságának; elfelejtették, hogy a tartós birtoklás alapvető és kétségbevonhatatlan jogokat teremt; hogy egy nemzetiséget – legyen az bármilyen kicsiny – tiszteletben kell tartani, mert szent joga adatott élni azon a földön, amelyet lakik, minthogy a föld az emberé, és nem az ember a földé."

Mondtuk már, hogy Iorgával mindent és annak ellenkezőjét is lehet igazolni, nekünk most ez jutott eszünkbe. És még az, hogy 1925-ben a Népszövetség francia bizottságában arról értekezett, hogy az erdélyi magyarság nemzet, a nemzetiség képmutató terminusa csak arra szolgál, hogy megtagadják a nemzetnek járó jogokat egy embercsoporttól.